

Hizmet (= dienst) en het “Gülenisme”
Een heel voorlopige en zeer onvolledige
schets

Johan Leman, KU Leuven, Metaforum,

6 oktober 2016

© johan leman

I. Muhammed Fethullah Gülen

°1941

Sterk beïnvloed door Said Nursî (1877-1960), een Koerdische, soennitische sufi geleerde.

Invloed, aanvankelijk opgebouwd in Izmir.
Nadien (na zijn zelf-verbanning naar de VS, in 1999: Saylorsburg, Pennsylvania).

Hoe beoordelen?

- Een Turks verhaal?
- Een niet-Turks verhaal?

II. Een Turks verhaal?

De vele kritieken en de aard ervan...om de typisch Turkse hedendaagse discussie over Gülen te begrijpen

2.1.- Van AKP zijde: Gülen organiseerde een parallelle staat.

2.1.1. - 'jullie moeten zich bewegen in de aderen van het systeem, zonder dat iemand jullie bestaan opmerkt, totdat jullie alle machtscentra hebben bereikt'. (Gülen, volgens een fragment op Turkse televisie, 1999)

Reactie van opposanten: Gülen heeft willen infiltreren en werkte aan een parallelle staat.

Reactie van sympathisanten is dubbel:

- Volgens sommigen: gemanipuleerd fragment;
- Volgens anderen: in Turkije doet je iets op die – min of meer verborgen - manier, of je eindigt in de gevangenis.

Mijn interpretatie: Gülen heeft in alle geval een maatschappelijke transformatie op het oog gehad in Turkije.

2.1.2. Normaal worden in de Hizmet beweging nieuwe, fundamentele voorstellen om iets nieuws te organiseren, voorgelegd aan Gülen voor advies.

Vraag in verband met de voorbije al dan niet reële poging tot staatsgreep:
Is het denkbaar dat officieren in het leger die als 'gülenist' kunnen beschouwd worden, Gülen niet geïnformeerd hebben over een eventuele op komst zijnde staatsgreep?

Reactie van opposanten: dit is niet denkbaar.

Reactie van sympathisanten: dit is wél denkbaar, want:

--- Gülen is oud en ziek,

--- Gülen heeft uitdrukkelijk en onmiddellijk veroordeeld wie eventueel in zijn naam de poging tot staatsgreep zou gesteund hebben.

Mijn reactie: de poging tot staatsgreep is vermoedelijk een heel complex verhaal... en tot nu toe werd geen enkel bewijs geleverd dat Gülen zelf op een of andere manier bij de poging tot staatsgreep betrokken was.

2.2. Houding tegenover Gülen aan met PKK- Koerdische zaak sympathiserende zijde:

Opponenten: van 2002 tot 2012 werkte Gülen samen met Erdogan in een soort verbond tegen de Koerden. Hij is dus een rechts, Turks, islamistisch nationalist.

Sympathisanten: Gülen heeft Koerdisch-talige media in het leven geroepen en pleitte voor een erkenning van de Koerdische cultuur.

Veel Koerden wijzen er ook op dat veel Koerden niet sympathiseren met de PKK.

2.3. Reactie uit een bepaalde kemalistische hoek: islamisme

“Gülen benadrukt de individuele verantwoordelijkheid van gelovigen en roept zijn volgelingen op de moderne wetenschap te omarmen, zonder hun conservatieve islamitische waarden te verliezen. Zijn aanhangers verspreiden zijn boodschap via eigen mediabedrijven, waaronder Turkijes grootste krant Zaman (De Tijd), de landelijke tv-zender Samanyolu (De Melkweg) en persbureau Cihan (De Wereld). Ook beschikken ze over een uitgebreid netwerk van scholen.” (De Volkskrant, 9 juni 2010)

- Opponenten, nl. secularisten/kemalisten: Gülen heeft een verborgen agenda en wenst de laïciteit van het kemalisme te vervangen door een islamisme.

-Sympathisanten: Gülen ijvert voor een laïciteit die ruimte laat voor uitdrukkingen van religieuze identificatie, trouwens niet alleen van moslims, maar ook van joden en christenen, en van alevieten.

2.4. Analyse van de ernstige Gülen-kritische journalistiek:

Ahmet Sik (en Zeynep Sentek), onderzoeksjournalisten, kritisch tegenover de Gülenbeweging:

De **interne hiërarchische Hizmet-structuur**, van onder naar boven:

1. Mensen die geen lid zijn van de beweging, maar er wel sympathie voor hebben. Zij doen af en toe een zakat-gift aan Hizmet.
2. Een geëngageerde groep leden, die financiële donaties doen of vrijwilligerswerk leveren.
3. Een ideologische groep: zij verspreiden de leer.
4. De toezichthouders: zij controleren in zekere zin wat gebeurt op niveaus 1, 2 en Dit zouden mensen zijn die al van jong af lid zijn.
5. De organisatoren en echte leiders (“imams”). Dit zouden mensen zijn die elkaar nauwelijks kennen en door Gülen zelf worden aangesteld.

Commentaar bij 2.4.:

Als ik dit vandaag bekijk, zie ik 1, 2, 3 en 4 inderdaad ook wel in België, met dat verschil dat ik ditgene wat men niveau 2.4 noemt, althans voor België denk te kennen.

Maar, ik zie dezelfde structuur in veel grote bewegingen. So what?

Zoals niveau 5 trouwens door de auteurs beschreven staat, heeft het bestaan ervan m.i. weinig zin, toch niet in België noch in de VS.

Bestaat niveau 5 in Turkije? Geen idee.

Wat ik wél zie, is dat er op niveau 4 een gradatie bestaat van wisselend (hoger, lager; stijgend, dalend) moreel gezag.

Maar, bv.: men heeft me perfect gezegd wie de rechterhand is van Gülen in de VS (nl. Alp Aslandogan), en wie zijn nauwere contacten zijn in Turkije. En ik zie vrij goed hoe het gezag gespreid ligt in België.

Slotbedenking bij het Turkse verhaal

Wat de mislukte coup betreft in Turkije... valt op:

- dat de Turkse regering zich niet beroept op de staatsgreep om de uitlevering te vragen van Gülen en dat Gülen zelf schrijft dat als ook maar 1/10 waar is van wat zijn verantwoordelijkheid zou zijn bij de coup, hij zal instemmen met zijn uitlevering.

- Tussen 2002 en 2012: samenwerking Gülen – AKP.

In november 2012 kwam Davutoglu nog naar het Europees parlement als hoofd-eregast bij de viering van 25 jaar Today's Zaman, terwijl Erdogan zelf in de eerste helft van 2013 liet optekenen dat het voor hem een hele eer was om door Gülen ontvangen te mogen worden.

M.a.w. blijkbaar is er iets misgelopen in de periode vanaf 2° helft 2013 tot/met 2015. Ik verkies daar niet over te speculeren.

- Overigens, wat is “gülenist” zijn in Turkije?

Niveaus 1 t/m 4 samen genomen, schrijft een auteur als David Shinn, dat het om 2 à 8 miljoen mensen zou gaan in Turkije.

Over de gehele wereld gespreid zou het volgens de Volkskrant om 5 à 10 miljoen mensen gaan.

III. Een niet-Turks verhaal?

[Direct overgaan naar: Oguz Han Rahimi, p. 12.](#)

3.1. Inleidend: een fb-discussie

[Johan Leman](#) @ [Dries Lesage](#) Ik heb heel sterk de indruk, dat als men over Hizmet spreekt, er een onderscheid moet gemaakt worden tussen 1. een sterk door Turkse toestanden geformatteerde beweging, die initieel als Turkse beweging dominant was binnen het geheel van Hizmet en die wellicht vooral in Turkije als zodanig is blijven voortbestaan (maar nu institutioneel totaal vernietigd is) (en die naar mijn aanvoelen, weerom omwille van Turkse toestanden, te nauw bij het Turkse politieke bestel aansloot, en 2. een Hizmet zoals die vooral in de US (en hiermee bedoel ik niet Pennsylvania) zich ontwikkeld heeft en meer Amerikaans dan Turks is. Ik kan de Hizmet mensen hier in België enkel aanraden om in te zien dat hun toekomst niet in Turkije ligt (- waar ze best mee breken, want zonder toekomst en enkel problemen genererend) maar in Europa. Het is in hun belang zo weinig Turks te worden als mogelijk, zich ginds en hier buiten de politiek te houden, en zich als een 'civil society' ngo te ontwikkelen met volledig West-Europees profiel.

[Dries Lesage](#) Dat lijkt mij een constructieve benadering. Maar de haalbaarheid hangt van veel variabelen af, zoals de graad van centralisering binnen de beweging, waar - denk ik - noch jij noch ik alles over weten. Alsook de manier waarop afstand van bepaalde zaken wordt genomen en de receptie daarvan bij de doelpublieken. In elk geval, zoals ik overal verdedig, wens ik de massa Hizmetmensen van goede wil, zo snel mogelijk een normalisering en veel beter dan dat toe.

[Oguz Han Rahimi Dries Lesage](#) beste heer, ik ben met [Johan Leman](#) mee eens. Natuurlijk als Gulen Sympathisant (of aanhanger, Gulenist welke woord u wilt gebruiken) zie ik veelal verschillen binnen Gulen beweging in verschillende landen. Ik ben van origine Turkmeen uit Afghanistan, dus was ik leerling van Gulen school in Midden Asia. Ik heb daarna in Nederland en ook in VS de Gulen beweging gezien en mee geleefd. Alhoewel er nog steeds een grote Turkse culture heritage megedragen wordt (Turkse thee, maklube (eetgerecht), Turkse taal), zie ik ook een ander beweging ontstaan die daar pal tegenover staat. **Met name de laatste ontwikkelingen in Turkije hebben ook een positieve invloed: Turkije wordt niet meer als heilig gezien binnen deze sociale beweging. Ik denk dat deze beweging zijn transformatie zal sneller doorbrengen van een Turkse Islamitische beweging naar een multireligieuze mondiale beweging.** Wel blijven bekritisieren, wij blijven gewoon goed luisteren!

3.2. in Vlaanderen,

een beweging gespreid over 1-2-3-4 (cfr Sik en Sentek).

Vraag is dan: wat is de leer (niveau 3), zoals hij hier verspreid wordt?

1. Prioriteit voor interculturele en interreligieuze dialoog.
2. Prioriteit voor onderwijs: geen moskeeën, maar scholen.

Kenmerkend voor scholen: gedragen door driepoot van

(1) ondernemers (die opvoeder worden door hun financiële inzet),
(2) ouders (die hun verantwoordelijkheid naar de school toe opnemen) en (3) leerkrachten (die tegelijk opvoeders moeten willen zijn). Concreet: Lucerna scholen en Ecole des Etoiles.

3. Engagement (islamitische ethiek), ofwel financieel, ofwel door vrijwilligerswerk.

4. Ontwikkelingshulp (in lijn van het transnationale Kimse Yok Mu, aanwezig in 110 landen).

Hoe wordt die leer 'levend' gehouden?

O.a. door 'sohbets' op niveau 3 en vergaderingen van verenigingen (Fedactio) op niveau 4.

Dragende structuren:

Ondernemers

Intellectuelen

Media

3.3. Enkele afsluitende vragen

Vraag 1

Is men bij Hizmet extreem-rechts, rechts, centrum, links, oerconservatief, progressief?

2 zaken vallen op:

a. Meestal wordt aangedrongen op strikte privatisering van het praktiseren van de eigen religieuze overtuigingen (- wat m.i. een vorm van secularisering is)

b. Zelf merk ik een vrij grote variëteit van opvattingen tussen de leden (niveaus 1 t/m 4) , en ik vind dat iemand het recht heeft om zowel conservatief als progressief te zijn.

Vraag 2

Wat stelt men vast als men Hizmet in de VS bestudeert?

Men ziet hoe er hoge ambities aanwezig zijn, zie bv. North American University. Er is een duidelijke identificatie met de Amerikaanse company en community cultuur en het Amerikaan-zijn van het lokale leadership wordt er heel zichtbaar (zie op plaatsen als Washington, New York en Houston). Typische anekdote: de MBA Program coördinator bij NAU heet John Dogan. (John = Can)

De discussies in de VS gaan over de vragen:

- Wat na de dood van Gülen?
- Wat met Turkse benamingen als Hizmet?
- Zijn vrouwen voldoende nadrukkelijk aanwezig in leidende posities?
- Prioriteit voor het thema inter-religiositeit
- Nieuwe initiatieven als Re-think: externe kritiek moet zelfs georganiseerd worden + met inbreng van niet-Hizmet intellectuelen.
- Zou de Hizmet beweging niet de lijn ingaan van de Agha Khan initiatieven?

M.a.w. het is allemaal veel minder Turks geworden...

Vraag 3

Waar ligt de toekomst van Hizmet?

Wat nu gebeurt in Turkije leidt ontegensprekelijk tot een crisis van Hizmet in Turkije. Zeer veel ondernemers en academici ontvluchten Turkije, naar de VS en naar Europa.

De toekomst van Hizmet worldwide ligt vermoedelijk in het zich inpassen in de Amerikaanse benadering.

Het is ook voor Vlaanderen en Europa de wenselijke benadering: het opent de weg naar een volwassen, intellectueel hoogstaande en transparante inter-religieuze dialoog, niet in het minst tussen christendom en islam, maar ook waar het de omgang met laïciteit betreft.

Dank